

maatschappijleer 2 CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 62 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Criminaliteit en rechtsstaat

- 1 D
- 2 C
- 3 B
- 4 F

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden (één van de volgende):

- Het sluiten van V&D heeft V&D geld/omzet gekost.
- V&D heeft toen het weer opening (mogelijk) extra beveiliging ingezet en dat kost geld.
- V&D heeft mogelijk de kosten die het gemaakt heeft als gevolg van de sluiting doorberekend in de kosten van de producten.

6 maximumscore 1

Voorbeelden van juiste antwoorden (één van de volgende):

- Mensen (onder andere personeel, omwonenden, klanten) voelen zich onveilig/angstig.
- Mensen (onder andere personeel, omwonenden, klanten) voelen zich in hun bewegingsvrijheid beperkt.
- Mensen zijn verontwaardigd dat iemand zoiets doet/zoiets gebeurt.

7 maximumscore 1

Meral heeft gelijk. Dat criminaliteit een tijdgebonden begrip is, blijkt niet uit tekst 5, want bedreigingen waren altijd al strafbaar; hoe men iemand bedreigt (via telegram, brief, Twitter) maakt niet uit. (Er is wat dit betreft dus geen verschil door de tijd heen wat strafbaar wordt bevonden.)

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen voor de keuze 'Meral' als ook de verklaring juist is.

8 maximumscore 1

De man hoeft de 30 dagen niet in de gevangenis te zitten, maar als hij zich binnen de proeftijd van twee jaar weer schuldig maakt aan een (soortgelijk) delict moet hij alsnog 30 dagen de gevangenis in (naast de eventuele nieuwe celstraf).

9 E

10 D

11 B

12 A

13 maximumscore 1

regel 13-16 ("Veel mensen zeggen dat je er alles aan doet, maar dat het je domweg niet lukt. Hoe dan ook, je hebt zonder reden van school verzuimd en dat kan niet. Ik eis tien uur werkstraf voorwaardelijk en een proeftijd van een jaar.")

Vraag	Antwoord	Scores
14	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> Dit plan van de regering kan botsen met de taak rechtsbescherming / het beschermen/garanderen van de grondrechten van de burgers / het beschermen van burgers tegen de willekeur van de overheid/tegen te grote overheidsmacht, 	1
	<ul style="list-style-type: none"> want het opslaan van reisgegevens tast de privacy van (onschuldige) burgers aan 	1
15	D	
16	maximumscore 2	
	Afbeelding 1 is een overtreding, vastgesteld door de gemeenteraad. Afbeelding 2 is een overtreding, vastgesteld door het parlement.	
	indien vier antwoorden juist	2
	indien drie of twee antwoorden juist	1
	indien minder dan twee antwoorden juist	0
17	A	
18	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> Het doel: preventie/afschikking, 	1
	<ul style="list-style-type: none"> want de rechter zal hopen dat de man zich niet weer schuldig zal maken aan het geven van een klap op de billen van iemand / aan een soortgelijk vergrijp, omdat hij weet dat hij anders alsnog 20 uur werkstraf moet uitvoeren. 	1

Politiek en beleid

19	maximumscore 1	
	referendum	
20	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> (1) = a / de Europese Commissie 	1
	<ul style="list-style-type: none"> (2) = d / het Europees Parlement 	1
21	D	
22	C	

Vraag	Antwoord	Scores
23	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Een ander kenmerk van pressiegroepen: streven bepaalde belangen na/komen op voor de belangen van een bepaalde groep 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • FNV Jong voldoet daaraan omdat FNV Jong opkomt voor de belangen van 'bijstandskinderen'/kinderen van bijstandsouders/thuiswonende jongeren 	1
24	maximumscore 2	
	Voorbeelden van juiste antwoorden (twee van de volgende):	
	<ul style="list-style-type: none"> – lobbyen (bij politieke besluitvormers) – overleggen in adviesorganen – inschakelen van (een) politieke partij(en) – inschakelen van de media 	
	per juist antwoord	1
25	maximumscore 2	
	Voorbeelden van juiste antwoorden (twee van de volgende):	
	<ul style="list-style-type: none"> – FNV Jong beschikt over kennis/deskundigheid. – FNV Jong vertegenwoordigt een grote groep jongeren (met ouders) / FNV (Jong) heeft veel leden. – FNV Jong heeft financiële middelen. – FNV Jong heeft (als bekende belangengroep relatief makkelijk) toegang tot de media. – FNV Jong heeft toegang tot belangrijke politici in het bestuur van het land. – FNV Jong heeft aanzien/gezag. 	
	per juist antwoord	1
26	B	
27	maximumscore 2	
	1 = juist	
	2 = onjuist	
	3 = onjuist	
	4 = onjuist	
	indien vier antwoorden goed	2
	indien drie of twee antwoorden goed	1
	indien minder dan twee antwoorden goed	0
28	A	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 2

- Functie 1 / aandragen van onderwerpen voor de politieke agenda, want in de tekst staat: “(Uit het onderzoek blijkt ook) dat de Kamerleden het vaakst De Telegraaf en de Volkskrant als bron voor hun Kamervragen noemen.” 1
- Functie 3 / controleren van politici, want in de tekst staat (één van de volgende): 1
 - “Ministeries doen te lang over het beantwoorden van schriftelijke Kamervragen.”
 - “Terwijl het antwoord binnen drie weken binnen moet zijn, nemen ministers en staatssecretarissen gemiddeld bijna vijf weken (33 dagen) de tijd.”
 - “Dat blijkt uit onderzoek van de Volkskrant (naar de 10.000 schriftelijke Kamervragen die gedurende het eerste kabinet-Rutte werden gesteld).”

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen als functie en citaat beide juist zijn.

30 B

31 maximumscore 2

fragment a = VVD

fragment b = SP

fragment c = SGP

fragment d = Partij voor de Dieren

indien vier antwoorden juist 2

indien drie of twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

32 A

33 A

Analyse maatschappelijk vraagstuk: gehoorschade bij jongeren

34 maximumscore 1

Eén van de volgende:

- gezondheid
- bescherming (van het gehoor)

Ook goed rekenen: veiligheid, zuinigheid (op het gehoor), gelijkheid/gelijke kansen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

35 B

36 **maximumscore 2**

Voorbeelden van juiste antwoorden:

- Citaat waaruit de sociaal-economische invalshoek blijkt (één van de volgende): 1
 - “Gehoorproblemen kunnen leiden tot slechte prestaties op school en op het werk.” (r. 19-20)
 - “Een grote groep jongeren begint hun werkende leven met een achterstand.” (r. 20-21)
- Citaat waaruit de politiek-juridische invalshoek blijkt: 1

“De Nationale Hoorstichting roept de Tweede Kamer en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) op om de preventie van gehoorschade bij jongeren op te nemen in het Nationaal Programma Preventie.” (r. 23-26)

37 **maximumscore 4**

Twee van de volgende combinaties:

Kenmerk: Het gaat om een situatie die veel mensen onwenselijk vinden.

Citaat uit de tekst bij dit kenmerk (één van de volgende):

- “We moeten nu voorkomen dat opgroeiende generaties met grote sociale en maatschappelijke problemen te maken krijgen door gehoorschade” (r. 15-16)
- “Het gehoor van de Nederlandse jeugd is verder verslechterd. Doodzonde, want gehoorschade als gevolg van harde muziek kan niet worden genezen” (r. 8-10)

Kenmerk: Het vraagstuk krijgt de aandacht van de media. / Een (invloedrijke) groep mensen of organisatie brengt het vraagstuk onder de aandacht van de media.

Citaat uit de tekst bij dit kenmerk:

- “PvdA-Kamerlid Agnes Wolbert wil dat minister Edith Schippers (...) maatregelen neemt om gehoorschade bij jongeren tegen te gaan. Ze pleit daarvoor in het dagblad Metro.” (r. 5-8)

Kenmerk: Het gaat om een probleem dat door gezamenlijke actie of door de politiek kan worden opgelost.

Citaat uit de tekst bij dit kenmerk (één van de volgende):

- “PvdA wil maximum van 100 decibel in discotheek” / “De PvdA wil dat er een wettelijk maximum geluidsniveau komt van 100 decibel in uitgaansgelegenheden.” (r. 1-2) / “(Wolbert meent dat jongeren nog altijd onvoldoende doordrongen zijn van de risico’s en) wil daarom een wettelijke norm van maximaal 100 decibel instellen.” (r. 11-13)

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- “PvdA-Kamerlid Agnes Wolbert wil dat minister Edith Schippers (...) maatregelen neemt om gehoorschade bij jongeren tegen te gaan. Ze pleit daarvoor in het dagblad Metro.” (r. 5-8)
- “De Tweede Kamer debatteert komende donderdag met minister Schippers over allerlei vormen van beleid om ziekten of gezondheidsschade te voorkomen.” (r. 17-19)

per juist kenmerk 1
per juist bijpassend citaat 1

Opmerking

Alleen een scorepunt voor een citaat toekennen als dit past bij het juiste kenmerk.

38 D

39 B

40 maximumscore 2

- De PvdA hoort bij de sociaaldemocratische stroming 1
- Ik herken het kenmerk b / relatief grote rol van de overheid, want (voorbeelden van een juiste uitleg): 1
 - uit tekst 2 blijkt dat de PvdA een wettelijk maximum van 100 decibel in uitgaansgelegenheden wil. De PvdA wil dus dat de overheid een actieve rol speelt in het tegengaan van gehoorschade bij jongeren.
 - uit tekst 2 blijkt dat PvdA-Kamerlid Agnes Wolbert wil dat de overheid maatregelen neemt om gehoorschade bij jongeren tegen te gaan. Ze wil dat de overheid met een wet uitgaansgelegenheden dwingt de muziek niet boven 100 decibel uit te laten komen.

Opmerking

Het tweede scorepunt alleen toekennen als het kenmerk ‘relatief grote rol van de overheid’ gevolgd wordt door een juiste uitleg.

41 maximumscore 1

(referentiekader: het geheel van iemands persoonlijke normen, waarden, kennis en ervaring)

Jimmy’s persoonlijke **ervaring** is, dat hij bij een concert waar heel erg harde muziek werd gedraaid gehoorschade heeft opgelopen (terwijl hij altijd **zuinig** is geweest op zijn oren). De maatregelen die Kamerlid Wolbert wil, zullen de kans op gehoorschade verminderen. Vandaar dat Jimmy deze maatregelen een goed idee vindt.

42 D

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

43 maximumscore 1

Tekst 4 is het meest objectief, want in deze tekst (tekst 4) berusten de gegevens op controleerbare feiten / deze tekst (tekst 4) is een weergave van feiten, en in de andere tekst staan de meningen van twee personen (over de maatregelen die Agnes Wolbert wil) / de andere tekst bevat geen controleerbare feiten.

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen als beide antwoordelementen juist zijn.

44 maximumscore 1

a = onjuist

b = juist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen als beide antwoorden goed zijn.

45 B

46 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden (twee van de volgende):

- Ik ben **voor** het invoeren van deze maatregelen want in tekst 1 staat dat 38 procent van de jongeren (12 tot 25 jaar) die een gehoortest deden onvoldoende of slecht scoorden op de gehoortest en dat komt onder andere door de (te) harde muziek die in uitgaansgelegenheden waar jongeren heen gaan wordt gedraaid. Daarom is het goed als er een wettelijke limiet aan het aantal decibel wordt gesteld.
- Ik ben **voor** het invoeren van deze maatregelen want in tekst 1 staat dat gehoorproblemen kunnen leiden tot slechte prestaties op school en op het werk. Dat heeft gevolgen voor de jongeren in de toekomst en ook voor de Nederlandse samenleving (als veel jongeren slechter presteren op school en werk). Daarom vind ik het goed als de overheid deze maatregelen neemt.
- Ik ben **tegen** het invoeren van deze maatregelen want in tekst 4 staat dat 100 decibel ook nog schadelijk voor het gehoor is. De maatregel voor een maximum geluidsniveau van 100 decibel in uitgaansgelegenheden is dus onvoldoende en zal jongeren juist een schijnzekerheid geven. Jongeren zullen denken dat ze geen oordopjes meer in hoeven.
- Ik ben **tegen** het invoeren van de maatregelen want in tekst 3 zegt Peter dat je weet dat als je naar een concert of feest gaat, dat de muziek hard staat, dat je jezelf daartegen kunt wapenen en dat het een kwestie van eigen risico is. Ik ben het eens met deze mening van Peter, want mensen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

kunnen/moeten hierin hun eigen verantwoordelijkheid nemen. Je kunt oordopjes in doen, of niet naar zo'n gelegenheid toe gaan. De overheid moet zich hier niet mee bemoeien en de uitgaansgelegenheden moeten zelf kunnen beslissen hoe hard ze de muziek willen zetten

per juist argument met verwijzing naar tekst of tabel

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinerator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 1 juni naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	naar: www.vvd.nl van 23 april 2014
tekst 2	naar: Metro van 3 april 2014
tekst 3	naar: www.nu.nl van 6 december 2013
tekst 4	naar: www.ad.nl van 31 oktober 2013
tekst 5	naar: www.ad.nl van 22 april 2013
tekst 6	naar: www.telegraaf.nl van 28 februari 2014
tekst 7	naar: www.omroepwest.nl van 4 november 2013
tekst 8	naar: www.trouw.nl van 28 oktober 2013
tekst 9	naar: NRC Next van 8 november 2013
tekst 10	naar: De Telegraaf van 31 oktober 2013
afbeelding 1, 2	Google
tekst 11	www.parool.nl van 13 juni 2013
tekst 12	naar: www.bd.nl van 10 juni 2014
tekst 13	www.telegraaf.nl van 6 maart 2014
tekst 14	naar: www.tweedekamer.nl/hoe_werkt_het/tweede_kamer_en_europa van 29 september 2013
tekst 15	naar: nos.nl van 13 december 2013
tekst 16	naar: folder van de Nederlandse Volks-Unie; zie ook www.nvu.info/folder/folder-algemeen.pdf , geraadpleegd maart 2014
tekst 17	naar: www.spitsnieuws.nl van 16 december 2013, noot 1: naar: www.fnvjong.nl
tekst 18	naar: www.trouw.nl van 13 december 2013
tekst 20	naar: de Volkskrant van 23 maart 2013
tekst 21	naar: de Volkskrant van 20 oktober 2012
tekst 22	naar: Metro van 16 december 2013

tekst 23 naar: Metro van 30 augustus 2012
tekst 24 naar: NRC Handelsblad van 24 december 2013
afbeelding 3 www.stegen.net van mei 2014

bijlage

tekst 1 naar: www.hoorstichting.nl van 27 mei 2013
tekst 2 naar: www.volkskrant.nl van 28 mei 2013
tekst 4 naar: www.jouwggd.nl, geraadpleegd op 2 december 2013
tabel 1 en 2 www.hoorstichting.nl, http://www.hoorstichting.nl/assets/pdf_3632.pdf
tekst 5 naar: www.nvvs.nl van 27 maart 2014